

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **Rieger Imre.**

Belmunkatársak: DR. BARTÓK JSIVÁN, BOROS GYÖRGY, BOGA KÁROLY, DR. CSERNÁTONI GYULA, CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petít soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A statisztika és még valami.

Meg ne ijedjenek t. olvasóink, igaz ugyan, hogy statisztikáról beszélünk, de kerülni fogjuk a számokat.

Kétségbe vonhatlan tény, hogy hazánk tanügyi tekintetben a népoktatási törvény létrejötte óta, óriási haladást tett, olyan haladást, minőt ily rövid idő alatt Európa egyetlen állama sem képes felmutatni. E tény első sorban a kormány, továbbá a különböző felekezetek, községek s a társadalom egymással mintegy vetélykedő áldozatkészségének tulajdoníthatni.

E haladás számadatait közelebbről közölték napi és szaklapjaink, felesleges azokat ismételnünk. Örömmel telik el lelkünk, összehasonlítva a '69-iki és a legújabb számadatokat, látva, hogy ez idő alatt mennyivel emelkedett az iskolába járó tankötelesek, az írni és olvasni tudók, az iskola helyiségek és tantermek, a felszerelések, az iskolai alapvagyion, a képesített és a magyar nyelvet tudó tanítók száma.

De örömrünk csak azon esetben lenne teljes, ha a fényes számadatok a valósággal mindenben megegyeznének. Fájdalom azonban ez nincs így. Tudjuk, hogy hogyan készülnek a statisztikai kimutatások, s ezért merjük kétségbe vonni hitelességüket.

A statisztika egybeállító a kir. tanfelügyelők, a kik sokoldalú elfoglaltságuk miatt személyesen nem győződhetnek meg a beküldött adatok hitelességéről.

Az adatgyűjtők a közigazgatási közegek, annyi különböző fajta munkával vannak igénybe véve, hogy ha meg volna is bennök a jóakarát, nincs fizikai idejük arra, hogy munkájoknak lelkiismeretesen utánjárhasanak.

Arról is van tudomásunk, hogy az adatgyűjtő közegek közül nem egy szándékosan ferdíti a tényeket s a tanfelügyelők, nem lévén az utánjárásra idejük, felhasználják a téves információt, s így hazai tanügyi statisztikánk illuzoriussá tételén közreműködnek.

De meg azt sem lehet kétségbe vonni, hogy az adatgyűjtők jelentékeny része nem bír a kellő képességgel, hogy az adatok lényegét megértse, s helyesen töltsse ki a szükséges rovatokat.

Mi legkevésbé sem csudálkozunk ezen, hiszen a főtáblázat mellett a pótjelentés és külön kimutatások

rovatait is beleszámítva, egy-egy iskoláról több mint 200 adatot kell megállapítani.

Ez az oka annak, hogy gyakran nevetséges tévedések fordulnak elő, melyek közül akárhányat idézhetnénk, de álljon itt csak egy, mely úgy hiszszük, eléggé jellemző. Tudvalevőleg a kimutatás egyik kérdése, hogy van-e a községben faiskola? mire éveken át azt felelték, hogy nincs. Egyik évben az a válasz, hogy van (mert bizonyára más volt az adatgyűjtő). Örömmel tudakozódnak, hogy e faiskola mikor létesítettett, s ekkor tünt ki, hogy tévedés van a dologban, a mennyiben az adatgyűjtő e kérdést úgy értelmezte, hogy fából van e az iskola építve, s azért felelt igennel.

Ilyen s hasonló, adomáknak is megjáró, adatokat, úgy hiszem, szép számmal kapnak a tanfelügyelői hivatalok. Tessék ebből statisztikát készíteni.

Azt hiszem, felesleges tovább bizonyítgatni, hogy tanügyi statisztikánk a hogy most készül, nem felel meg a tényleges állapotnak, sőt mondjuk ki, tanügyünk fejlődésének hátrányára van. Korántsem akarjuk a statisztika szükségességét kétségbe vonni. Nagyon is jól tudjuk, hogy ez a nemzetek műveltségének hőmérője. Éppen azért kívánatosnak tartjuk, hogy az a lehető legpontosabban készítettessék. Az adatgyűjtés ne alantas közigazgatási közegek, hanem szakemberek által és személyes meggyőződés alapján eszközöltessék.

Mi e kérdést úgy tartjuk megoldhatónak, ha a tanfelügyelői intézmény lényegesen módosíttatik. A tanterületekben a tanfelügyelő mellé képzett segédek alkalmaztatnak, a kik a statisztika egybeállítását eszközölnék, a tanfelügyelők pedig az adminisztrációs terü egy részétől menekülve, tulajdonképpen s az oktatásügy fejlődésére nézve kiválóan fontos hivatásukat tölthetnék be.

Addig, míg ez meg nem történik, folytonos lesz a panasz a tanfelügyelői intézmény s tanügyi adminisztráció ellen. Mindaddig — ismételtlen mondjuk — tanügyünk valódi fejlődésének útját állja.

E sorok írója olyan megye központjában működik, melynek derék tanfelügyelője a szó szoros értelmében véve szakember, ki éjt nappallá tesz, csakhogy a hivatásával járó köteleességeknek eleget tehessen, és mind emellett még a székhelyén levő iskolákat sem látogat-

hatja oly gyakran, a mint az ügy érdekében ohajtáná; arra, hogy évek alatt nagy meggyéje minden egyes isholáját meglátogatta legyen, hogyan szakíthatott volna időt.

Hát még, hogy állanak e dolgok azon megyékben, melyekben nem ily lelkiismeretes és szakképzett tanfelügyelő működik.

Éppen ezekért legkevésbé sem csudálkozhatunk azon, hogy valamint minden évben, úgy ez alkalommal is midőn a folyó évi költségvetést az országgyűlés közoktatásügyi bizottsága tárgyalta ismételtlen panaszhangok emelkedtek ez intézmény ellen. Egyesek a fennebb említett kérdést is érintették mások a tanfelügyelőkké ki nevezettek ellen tettek panaszt. A miniszter ur ő nagyméltóságától, ki évtizedet meghaladó minisztersége alatt annyi jeles eszmét testesített meg, hogy fényes nevet biztosított magának hazánk művelődés történetében, más választ vártunk volna, mint azt, hogy a tanfelügyelőket onnan veszem a honnan kapom, s hogy a néptanítók nem bírnak elég qualificacioval a tanfelügyelői állás betöltésére. Mennyivel inkább kielégített volna, azt hiszem mindnyájunkat, ha a felelet imígy hangzik: „Gondom lesz, hogy a tanítóknak módot és alkalmat nyujtsak arra nézve, hogy a tanfelügyelői állásra magukat qualificálhassák.“ Reméljük, hogy valamikor ezt is meghalljuk.

A statisztika és az iskoláról, ohajtának még egyet-mást elmondani, erről azonban más alkalommal.

Tasnádi Imre.

A felnőttek oktatása a magyar beszéd elsajátítása érdekében.

A mi az elsőt illeti, hogy t. i. nem tanulnának s csak a pénzért jönnének a tanfolyamra; ezen állítás nem tartható fen. Tapasztalatból tudjuk, hogy azok bizony nagyon kevés kivétellel nem vesztegetik el az időt. Aztán a ki éppen nem teljesítő kötelességét, azt a segély pénz levonásának, mint a büntetés egyik fokának alkalmazása után, könnyen haza lehet útasítani. Hogy a pénz nem riasztja vissza, sőt vonzza őket az természetes. Ezt hibáztatni nem lehet, valamint azt sem, ha némelyik magától elvonva, oly szűkösön él, hogy a megtakarított fillérekből még családjának is juttat. Hiszen a takarékoságot olyan erénynek tartjuk, melyet már az iskolában is ápolnunk kell. Az ilyen takarékos tanítók nem tartoznak a rosszabb emberek közé. Egyébiránt nagyon kevés iskola állhatna fenn, ha mind bezárnák, a melyikben egy-két magáról elfelejtkező tanító akad.

Azon második ellenvetésnek, hogy a tanulást nem folytatják otthon s talán nem teljesítik a törvény követelését iskoláikban, könnyen elejét lehet venni kellő ellenőrzés által Semmi esetre sem érdemel anyagi segélyt, a ki csak a tanfolyam alatt tanul, de azután nem folytatja a tanulást otthon.

A harmadik ellenvetést, mely szerint áskálódnának a magyar állam ellen, valóban csak alaptalan félelem mondhatja. És ha mégis ilyer tünetek lennének valahol észlelhetők, a bajt megelőzni nem lesz nehéz.

Ily körülmények között a kizárt kolompós nem panaszolhat sérelemről. A ki az időt egyébre fordítja, mint tanulásra, az nem akar tanulni, tehát haza me-

het Egy pár gondatlanért, a kit könnyen rendre lehet útasítani, a tanítói karnak éppen jobb tagjai előtt zární el a jó alkalmat, hogy tanulhassanak, ha kedvök van, nem lenne méltányos.

A negyedik kifogás, hogy nincs pénzünk, nem vehető számba egy olyan országos érdekű czél előtt. A magyar állam éppen az által mutatja meg, hogy gyermekeit nemzetiségi különbség nélkül szereti, ha nem vonja meg fillereit akkor sem, mikor a kiadás kiváltságos kedvezménynek tűnhetné fel, mivel annak előnyeiben csak olyan részesülhet, a ki nem magyar.

Az utolsó megjegyzést, mely szerint a póttanfolyamot ezután már a magyar tanítók számára kellene rendezni, éppen a kiváltság eszméje termette meg. Azonban ezen észrevételt nem osztom s azt hiszem, hogy ez igazán nélkülözhető kiadás lenne. Tízennégy éve, hogy a képezdek fenn állanak, ezerekre megy a száma a tanítóknak a kik azóta kikerültek, oklevéllel el vannak látva. Nem tehetem fel ifju pályatársaimról, hogy a képző-intézetekben kapott irányt annyira eltévesztették volna szemök előtt, hogy újabb oktatás nélkül hivatásukat betölteni képtelenek volnának. Aztán ott vannak a tanítók tovább képzésére a tanító-testületek, csak fel kell használni. Az egyesületi életben való munkásság s s önképzés inkább megfelel a tanító önérvényesítés kedvezőbb alkalmat nyújt arra, hogy a tanító érvényesíthesse pályatársaival szemben saját tapasztalatait s egyéni nézeteit, felfogását, munka erejét. Idősebb tanítótársaimról hasonlóképpen kedvezőbb véleménynyel szeretek lenni, mintsem elhihetném hogy még a számukra annak idejében rendelt póttanfolyamok után is behunyt szemmel tudták volna nézni az oktatásügy fejlődését. A szorgalmas tanítónak nincs szüksége póttanfolyamra. A ki pótló oktatás nélkül nem tudott s nem tud magán segíteni, arra a póttanfolyam vesztegetés lenne.

Az eddig mondottak után szükségtelen is külön kijelentem, hogy én a magyarnyelvi póttanfolyamokat helyeslem, sőt azon nézetben vagyok, hogy kellő ellenőrzés mellett, néhány évig még ismételni kell Itt esz közzölheti az állam legtöbb haszonnal a felnőttek magyar beszédre való oktatását.

A póttanfolyamról egy tanítót se kell kizárni azért, hogy valamit tud magyarul, sőt kellő elővigyázat mellett az olyanokat is fel kell venni, a kik már oklevelet kaptak. Sokkal több hasznát veszik a póttanfolyamnak, a kik némi előismeretet hoznak magukkal. Az ilyen tanítók rendesen egyszeremind szorgalmasabbak is; azok voltak annak idején mint képezdei növendékek, ennél fogva inkább megbízhatók. Azonban annyit még sem tudnak, hogy fel ne férne rájuk egy kis gyakorlás, pedig minden módszertani tudományának feltétele; hogy jól tudja a tanító a tanítandó tananyagot. A nemzeti képezdek végzett növendékeinek egy pár évig még éppen nem felesleges a magyarnyelvi pótló oktatás. A ki nem megyen a póttanfolyamra, pedig szüksége lenne reá, ő lássa A törvény szigorát alkalmazni lehet a lelkiismeretlen tanítóra.

Azonban habár a hivatalnokok körében, a katonaságnál s a tanítói karban teher is egyetmást az állam a magyarnyelv terjesztése s a felnőttek oktatása érdekében; szeljét csak úgy érheti el, ha a társadalom részéről támogatásban részesül.

E tekintetben a társadalomnak feladata, hogy fejtsen ki közszellemet, mely a magyar beszédet méltányolni, tisztelni és vonzóvá tenni tudja.

Emlékezzünk csak vissza Erdélyben a nemzeti fejlődelmek korára. Mily tiszteletben részesült akkor nyelvünk nemcsak a hazában, hanem a szomszédos tartományokban is. Tisztelni a magyar nyelvet a műveltség jele, a magasabb társadalmi állás ismertetője volt. Lengyelország (s Havasalföld) szabad polgára több önérzettel jelent meg a társas körökben, ha elmondhatta, hogy beszéli a magyar nyelvet.

A magyar nyelv becsületének egyik feltétele az általános nemzeti műveltség. Ha a 6.165.088 magyarnak felnőtt nemzedéke, kiki a maga szakjában, a földműves a gazdaságban, az iparos az ipari, a kereskedő a kereskedelmi téren, a tanult osztály a maga teendőiben, mind kellő képzettséggel bírnának, nem lenne okunk panaszkodni, hogy kevesen vagyunk.

Mihelyt minden magyar faluban szilárd anyagból esinosan az egészségügyi szabályoknak megfelelően épült házak körül a gazdaságtan, földművelés, állattenyésztés, kertészet, méhészet stb. igényei szerint rendezett gazdaságot találna az utazó; minden magyar falut jó karban tartott utak kötnének össze; minden magyar tudatával bírna, hogy a becsületes munka az, a mi az embert megneemesíti; tudná, hogy a Menenius meséje szerint az állam nem tétlen fogyasztó hanem erő gyűjtő gépely: s azért annak javát előmozdítani minden becsületes hazafinak kötelessége: mihelyt mindezek mentől szélesebb körben el lennének terjedve, milyen más színben állana az a 6 millió magyar. Az ókori művelt népek nyelvét leginkább azért tanulták mindenfelé, mert tisztelettel viseltettek nemzeti műveltségök iránt. Igyekezzünk hát társadalmi úton is nemzetünket művelté tenni s megfoglalni, hogy örömet tanulják nyelvünket a felnőtt idegen ajkuak is. De legyen a műveltség nemzeti. E végre fejtsünk ki nemzeti szellemet a családban, iskolában s nyilvános életben. Miben álljon a jó magyar szellem a családban, azt megmondja minden magyar embernek az érzése. Csak az iskolai szellemről teszünk egy pár szót.

Az iskolai szellem némi részben a családi felfogás kisugárzása ugyan, de jelentékeny mértékben teremtménye a tanítói karnak. A hol az idegenek mellett a magyar elme műveket mindig fitymálva emlegetnek, a hol a magyar emlékekre, szokásokra kiesinyes vagy csak közönyös megjegyzéseket ejtenének el, az olyan iskolában nem fejlődhetik magyar szellem. Az úgynevezett historiai igazságnak sokszor áldozata lesz a történelmi valóság s vele a nemzeti szellem. Hogy csak egy pár példát említsek. Szokásba kezd jöni, hogy a nemzetnek szép mondáit történelmi hagyományait, mert nem lehet bizonyítani, egyszerűen a hazugságok lomtárába útasítsuk, mintha a mondák nem éppen azért volnának azok, mivel a történelmi tudat határain kívül esnek s mintha a népek multja nemzetiségre való tekintet nélkül nem homályba enyésznek el.

Ilyen rossz s az iskolai szellemnek ártalmas szokás az, hogy az oknyomozás révén még a tankönyvekben is legkitünőbb férfainknak minden jelentéktelen szavát, tényét mondhatnám gyöngéit napfényre hozzák azon hitben, hogy így domborodik ki azoknak jelleme.

Az igazság jogczimén minden historiai hitet megingatnak.

Ez nagy tévedés.

A nagy férfiaknak mértéke az általuk elért eredmény s azon elismerés, melylyel irántuk koruk jobbjai

viseltettek. Minden csekély tettnek s mondásnak felmelegítése csak akkor lenne megengedhető ha tudomásával bírnánk azon lelki harcoknak is, melynek nyomása alatt egy elszalasztott nyilatkozat létre jött, s ismernők azon megbánást, mely egy meg nem másítható szónak vagy tettnek a kebel mélyében nyomában járt. Kiesiny tettekben, mondásokban mutatni be egy nagy embert, annyi mintha valaki egy nagyszerű dom belsejét úgy akarná ismertetni, hogy a szegletbe szövéddött pókhálóra s a faragványok rováskáiba tapadt por szemekede irányozná a néző figyelmét. A még nem ismert új adat felfedezésének dicsősége sokszor kárt teszen a történelem s az iskola hazafias szellemének. Sokat lehetne még erről mondani, de nem élek vissza becses türelmökkel. Csak azt ismétlem, hogy teremtsünk az iskolákba magyar szellemet s tapasztalni fogjuk, hogy még a felnöttek is szívesebben tanulják a magyar nyelvet.

A társadalmi életnek egyik jelentékeny nyilvánulása az üzletvilág. Itt kell szárnyra bocsátani a magyar szellemet.

Meg kell győződnie az iparosok-, kereskedőknek, vendéglősöknek, hogy portékáiknak értéke nem csökken, ha rossz némettség helyett jó magyarsággal beszélnek. A különböző művelődési, közkereseti és segélyző egyesületek mindmennyi iskolái lehetnek a felnötteknek, ha az intézők felfogják hivatásukat. E tekintetben már jelentékeny haladás észlelhető hazánkban. Vannak az ország különböző vidékein egyesületek melyeknek célja éppen a műveltség nemzeti irányba vezetése. Ilyenek a Felvidéki magyar közművelődési egyesület, a Pozsonymegyei közművelődési egyesület, a Sárosmegyei hasonló célú egyesület, a Budapesti „Magyar iskola egyesület“, a „Biharmegyei népnevelési egyesület“*) stb.

Ezen egyesületek kisebb-nagyobb határozottsággal mind felvették programjukba a műveltség terjesztése mellett, terjeszteni egyszersmind a magyar nemzeti szellemet s a magyar nyelvet. De leghatározottabban fellépett ez irányban a „Temesvári magyarnyelv-terjesztő egyesület“, mely 1883. szeptember 30-án tartotta első s október hó 18-án második rendes közgyűlését.

A társulat célul tűzte ki magának, hogy terjeszti a magyarosítást, kisdédóvok, népkönyvtárak, iparos és kereskedelmi iskolák alapítása illetőleg eszközölése által. Igyekszik hatni a családi, iskolai és társas élet minden nyilvánulásaira. Igyekszik megnyerni az ügynek a nőket. Önkénytes adakozások s felolvasások útján szerzett pénzből, magyarnyelvi oktatásokat rendez a felnöttek számára, jutalmakat tűz ki a tanulók s tanítók buzdítására. Álljon itt az egyesület idei okt. 18-án Temesvárt tartott közgyűléséből egy pár adat. A gyűlés elhatározta kieszközölni, hogy a városi árvaház növendékei magyarosítsák meg neveiket s e célból kéressenek fel az országban létező minden árvaházak igazgatóságai. Az egyesület oda hat, hogy lehetőleg a felnöttek is változtassák magyarrá a neveiket, az ezzel járó költségeket az egyesület saját pénztárából fedezi. Az egyesületnek most van 700 tagja s 3600 frt tőkéje, melynek gyarapítására ez évi gyűlésen Elter János 100 frtot ajándékozott. Egy év óta az egyesület két kisdédóvot létesített.

*) Az erdélyrészi közművelődési egyesület, melynek székhelye Kolozsvár lesz, most van alakulóban.

Ime a követésre méltó szép példák a társadalmi téren. Egyébiránt, hogy mi mindent tehet a társadalom a magyarnyelv terjesztésére a családban, iskolában, a társas együttlét forgalmi s egyesületi élet minden nyilvánulásaiban, annak részletes felsorolása nem egy ilyen kis keretbe való. Csak azt jegyzem meg általánosan, hogy a felnöttek, ha sikerül bennök az arra hivatottaknak a jóakaratot felébreszteni, magok válnak magoknak legsikeresebb oktatóivá a magyar beszédre nézve. S e célra minden efféle egyesületnek legfőbb feladata, hogy arról győzze meg a kiket meg akar nyerni, hogy a magyar beszéd megtanításának végezzék egy olyan kötelet elő állítani, mely a közös baza minden polgárait az összetartás tudatában az együtt érzés s a testvéri szeretet viszonyzálaival köti egymáshoz s a közös házához. Éppen ezért nincs itt helye az erőszaknak. A mit a felvilágosítás, meggyőzés, bizalmas közeledés meg nem tud tenni, azt a megfélemlítés, visszariasztás még kevésbé eszközölhetné. Minthogy az eszme könnyen áldozatul eshetik a rövid látók előtt a népnek, alkalmasint tapintatosabb eljárás az, ha az ilyen egyesületek egyszerűen közművelődési vagy iskolai egyesület ezimert vesznek fel.

Miután az államról s társadalomról már szólottam még csak arra nézve van egy kevés mondani valóm, hogy az említett két hatalmas tényező mellett vagy védelme alatt mit tehet a felnöttek oktatása s általán a magyarnyelv terjesztése tekintetében a tanító.

A tanító nincs elválva az államtól és a társadalomtól, sőt működése, hol az egyikébe, hol a másiba, hol mindenikébe beleolvad.

Egyébiránt feladatát a következőkbe foglalhatjuk össze:

Fejtsen ki iskolájában jó magyar szellemet. Igyekezzék a magyarnyelvet és irodalmat oly vonzóvá tenni, hogy ne csak a magyar gyermekek, hanem az idegen ajkuak, sőt azoknak szülői, rokonai is kapjanak kedvet hozzá. Itt meg kell jegyezni, hogy ha áll valahol azon régi tapasztalás, hogy a tanító iránti érzület viszonyba van a tantárgy iránti hajlammal: sokszorosan igaz ez a magyar nyelvre nézve. Azért az első a szepőlőten tiszta jellem, hogy a kiérdemelt subjectiv becsülés vonja maga után a tantárgy szeretetét. E feladatnál minden egyes tanító az egész magyar nemzetet képviseli. Az erkölcsi alapon nyugvó önzéstelen buzgóság szemlélete maga is hódító erővel bír.

Merítsen a tanító a nemzet s hazaszeretetből anynyi lelkesedést, hogy ne nézze állomását csak pusztán kenyér keresetnek, hanem lássa, érezze abban a hivatását egy nemzeti apostolnak, a ki arra van kibocsátva, hogy egy nemzedék gondolkozásának irányt adjon. Az iskola mint központ körül szervezett magyar népkönyvtárak, felolvasói énekkari estélyek, ismétlők oktatása célszerűen vezetve az idegen ajkuakra is vonzó erővel bírhatnak. De felesleges lenne itt a tanító teendőinek részletezése. Minden tanítónak megmondja az esze, szíve, hogy a körülmények szerint mit kell tennie. Azonban annyit mondhatok, hogy a siker biztosítására türelem lankadatlan kitartás szükséges. Hát Pestalozzi, Francke könnyen arattak volna sikert? Akadály nélkül nagy dolgok nem jöttek létre soha. Kolumbus segélyt kért volt portugáltól, hogy elindulhasson nagyszerű felfedezésére. Az élelmes portugallus kormány arra a gondolatra jött, hogy szépen kitudakolja a Kolumbus tervét s azután maga hajtja végre a felfedezést. A hajósok el is indultak, de

mindjárt az első nehézségektől megriadva visszatértek. Mert hiányzott bennök az elhatározás, a meggyőződés a hit ereje.

A valódi úgyszeretetből áthatott tanítónak nem szabad mindjárt az eléje jövő akadályoktól, kedvetlenítő körülményektől megijedni, meghátrálni. A pillanatnyi buzgóság olyan mint a felduzzadt hegyi patak, mely csak addig tart, míg az eső csorog; de a kitartó törekvés azon szakadatlanul folyó esermelyhez hasonlít, mely ha kicsiny mederben folydogál is, malmot tud hajtani. A tanító munka köre is kicsiny, a legjobb igyekezet mellett is kevés eredményt eszközölhet; de az a kicsiny haszon és megérdemli a fáradságot.

Ha minden tanító csak egy pár felnőttet tanítana meg évenként, rövid időn sokra menne a magyarul beszélni megtanultak száma. Minden jóra való tanítónak meg kell ragadni az alkalmat úgy a magán életben, mint a társas körökben, ha befolyását érvényesítheti, vagy ha valamely felnőtt kedvet kap a magyar nyelv megtanulására.

A társas körökben való fellépésre nézve megjegyzem, hogy nem elétozkodást értek, a mitől a tanítói becsület nevében visszaborzadok, hanem értem azt a szerény készséget, mely a tanítói állással összeegyeztethető munkakörből vonakodás nélkül elvállalja, a mire felkéri.

A felnöttek közül alkalmasint csak olyanok vállalkozhatnak már arra, hogy éppen tüzetesen a magyarnyelvet tanulják, a kiknek erre közvetlen szükségök lehet. Ilyenek egy községi jegyző, falusbíró, vagy más előjáró, a felekezeti tanító iparos vagy kereskedő, a kik már tudogatnak is valamit. A földmives osztályt inkább felolvasó s dalárdai estélyeken lehetne megnyerni.

Hátra van még egy néhány szót szólani azon módszerről, a mely szerint a felnöttek oktatásánál a czélt könnyebben elérhetőnek tartom. Csak egy pár általános elvet említek meg.

1. A felnőttet nem lehet éppen azon módszerrel tanítani, mint egy két éves gyermeket, a kinek csak 50—100 szót, vagy akár egy hat évest, a ki 5—600 szót tud nyelvéből s a kinek magának nincs saját nézete az oktatásról. Egyébiránt itt is helyes az, hogy tárgyak neveit tanítsunk, ne pusztá szókat.

2. A szemléleti tárgyak azon foglalkozás köréből legyenek véve, a melyben a tanuló felnőtt él.

3. Egészen kezdőnek szükséges egy rövid beszéd és értelem gyakorlat alapján készült nyelvtan.

4. A nyelvtánból egyáltalán nagyon kevés kell. Ilyenek a névragozás, a névutók használata, az igeragozás, melyből elég a jelentő mód három fő ideje, a feltételes és felszólító mód két-két ideje.

5. Olvasson a felnőtt mentől többet, azt beszélje el s a mennyire ideje engedi, írjon is le belőlök.

6. Olvasson fel a tanuló felnőtt előtt maga a tanító is, aztán beszélje el, máskor diktáljon, hogy szokják a felnőtt hallásból írteni.

7. A felnőttől nem lehet úgy megkivánni a helyes kiejtést, mint a gyermektől. Ebből elég kivált eleinte annyi, hogy a felnőtt beszéde érthető legyen magyarul előtt s alap ul szolgálhasson a helyesírásra.

8. Mihelyt annyira van a felnőtt, hogy érteget a szabad beszédből, folyvást magyarul kell vele beszélni. Egyébiránt ezeknek bővebb kifejtését a vitakozásra há-

gyom. Ezzel értekezésemnek végére értem. Tételeimet a következőkben állítom fel:

1. A magyarnyelv terjesztésének célja a testvériesen egyetértés és hazaszeretet alapján az állampolgárok közös jollétének eszközlése.

2. A magyar nyelvnek mint hivatalos nyelvnek tudását minden nemzetiségű magyar honpolgárnak terjesztenie kell.

3. Az állam politikai, közművelődési és nemzetgazdasági szempontból köteles terjeszteni a magyar nyelvet.

4. A felnőtteknek tetszésükre hagyandó a magyarnyelv megtanulása, de kivételt képeznek:

a) A tanárok, tanítók. b) Azok kik az állam s törvényhatóság szolgálatában vannak. c) A honvédek s a mennyire eszközölhető lenne a magyar ezredek legénysége.

5. Az 1879. XVIII. tcz. fokozatos szigorral végrehajtandó.

6. A magyarnyelvi póttanfolyamok a tanítók számára, egyideig még fentartandók.

7. Arra kell hatni, hogy a társadalom nyujtsen segítséget a magyar nyelv terjesztésére minden téren, lehetőleg egyesületek által is.

8. A tanítók tartsák hazafiúi kötelességüknek tőlök lehetőleg gondoskodni, hogy az iskolából ezután kikerülő felnőttek az államnyelvében magukat tökéletesítsék.

9. A tanítók lehetőleg nyujtsanak alkalmat a felnőtteknek a magyar nyelv megtanulására s vállalkozzanak készséggel ha valamely felnőtt kedve jó megtanulni a magyar nyelvet.

10. Az állam s törvényhatóságok mozdítsák elő a buzgóságot megfelelő jntalmakkal.

11. A tanító-testületek tegyék az idegen ajkuak magyar nyelvré való tanításának módszerét újból meg újból megbeszélés tárgyává.

Fazakas József.

Az iskolai egészségtan köréből.

Mindenki jól tudja, hogy a zordon komor téli napok beköszöntésével a betegségek különösen a gyermekek között szaporodni kezdenek; de mihelyt a valódi tél, nem a naptár szerinti, hanem a hideg által érezhető tél kezdődik, a betegségek is kezdenek mulni; azonban tavasszal újból még rohamosabban szaporodnak mint a tél kezdetén. E tény mindenkit egyaránt érdekel, mégis a dolgok megfigyelésével még azok sem törődnek, kiknek nagyon is van erre idejük, általában kicsinylik e felette fontos jelenségeket. Sok olyan lakás van, melyről biztosan tudják, hogy abban a növény nem tenyészhetik; de hogy vajjon az embernek ilyenben lakni egészséges-e? a felett gondolkozzanak azok, kik életüket, vagy jobban mondva egészségüket féltik.

Az embereknek egy nagy része vas egészségével hetykén szokott kérkedni, sokan azt hiszik, hogy szoktasással mindennel szembe lehet szállani, és mindent meg lehet szokni, azaz még a bajjal, veszedelemmel és minden kártékony hatással is dacolni lehet. Ez csak bizonyos határig lehet igaz. Az egészségre ügyelni nem

olyan könnyű, mint azt a nagy többség hiszi. Bizony különös, hogy a könnyen hívő nagy többség, noha az ellenkezőt minden lépten-nyomon tapasztalja mégis inkább szeretné a valót nem valónak hinni. S bárcsak így állana a dolog, az emberiség mennyi nyomortól és bánattól szabadulna meg.

A nedves levegőtől félnek az emberek, hanem egyébert; főleg a katharusért, s a mennyire lehet óvakodnak is ettől. Lássuk miből áll ovatosságuk? Tudják, hogy a katharust nedves hideg alkalmával kapták s azt hiszik, hogy a legjobb ellen szer az ilyen nedves napokon a szabad levegőtől egészen elzárkozni; és így a nedves külső levegő helyett, magok és mások gőzkörében remélnék a betegségtől megszabadulni. Így az utcái levegőn kapott katharus, üde levegő hiányában, a betegségeknek egész csoportját fogja megkezdeni. Mert ha minden egyébtől eltekintünk is, az elzárt és nem szellőztethető helyeken az anyagsere is elegendő arra, hogy a levegőt annyira megrontsa, hogy a belégzésre károsan hasson. A lélegzés és a bőr likaesain át az emberi test 24 óra alatt közepszámban 5 kiló vizet 12 köb méter szénsavat bocsát ki. Ezen pára alaku vizgöz a testből többféle elhasznált részekkel van telítve ezek közé elegyülnek még a betegségeket okozó apró szervezetek is. E miásmák szabad szemmel nem láthatók s így ezektől óvakodni eszünkbe sem jut, pedig nagyon könnyen testünkre tapadhatnak, mit az illó kipárolgás is elősegít. A kigőzölgött párából az emberi test felbőre képes $\frac{2}{3}$ résznyit magába újból felvenni, melyre a betegség okozó apró szervezetek is annál könnyebben rakódnak le, minél több a tisztátalanság a felbőrön. — Hány ember van, de még több gyermek, ki télen nem is mosakodik kellőleg; amazok mert félnek a hüléstől, emezek legtöbbször restségből, pedig mily sok bajnak, betegségnek csiráját veti meg ezáltal.

Azt sem kell bizonyítgatni, hogy olyan helyen, a hol a szellőztetés hiánya továbbá, a kipárolgás miatt, a kilehelt szénsav folyton gyűl, térfogata szaporodik a benlevőknek be is kell ám lélegzeni, az így fertőztetett levegőt. Gondoljuk meg, hogy a serdülő gyermekeknek évek hosszú során át naponta legalább nyolcz órát az iskolában; az alvás alkalmával megint vagy 10 órát a szülői háznál rosszul szellőztetett szobákban kell eltölteni vegyük ehez még némely lakásnak örökös rosz levegőjét és mindjárt megtaláljuk okát azon szomorú körülménynek, hogy járványok alkalmával teméntelen áldozat esik a gyermek világból. Ugyanez az oka a sápkorra való hajlammak, a fonnyadt és szédelgős beteges külső habitus nyerésnek. Szánalommal kell nézünk, hogy köznépünk, mely ha már szegénységénél fogva nem is képes a drágább tápszerek segedelméhez folyamodni ereje gyarapítására, de legalább tudatlansága ne tévedne akkorát, hogy téli időben lakásába irtozzék az üde levegőt bebocsátani, hanem szurtos lakása és tisztátalan teste kipárolgásának beszívására utalja gyermekeit, mert így nemzedékről-nemzedékre terjed az olyan nyavalya, melyet sem gyógyszer, sem orvos hanem csak az üde levegő gyógyíthat egyedül.

Fontos tényező az emberi életben a levegő; de mivel ezt és a vizet ingyen kapja az emberiség, tehát nem is gondolnak fontosságára. De a milyen fontos a tiszta levegő, éppen olyan káros a megromlott levegő. Egy felnőtt személynek óránként 500 liter tiszta levegőre van szüksége, hogy lélegzelhessen, és ebből 25 liter szénsavat és 52 gramm vizpárát kell kiválasztani, a kilelegzés termékéül. A kilehelt levegőben 5% min-

dig szénsav. Baselen egy olyan iskolai teremben, melynek köbtartalma 254·6 méter, ablak és ajtó nyílásai 10·5 köbmétert tesznek és a melyben 64 gyermek tanult Dr. Breitung megvizsgálta a szénsav tartalmát és a következőket tapasztalta:

Mielőtt a gyermekek a terembe bementek volna volt 2·21% szénsav. A hogy a tanuláshoz kezdettek 8 órákor 2·48%; kilencz órákor 4·8%; szünettartás után 3·07%; 10 órákor 6·87%; újbóli szünet után 6·23%, 11 órákor 8·11%. A tanulók eltávózása után a teremlevegője még mind 7·30% szénsavat tartalmazott. Pettenkofer azt állítja, hogy ő lelkiismeretesen biztosíthat arról, hogy rendkívül sok betegség és felszegegségtől szabadulna meg a gyermekesereg, ha az iskolákat, hol a gyermekek legkevesebb a napnak egy ötödét töltik, úgy rendeznék be, hogy ottan a levegőszénsav tartalma 1 pro millenél többre sohasem emelkedjék. A rossz levegő hatásáról csak is annak lehet fogalma ki hivatásánál fogva trüfömött iskolák, kaszárnyák és fogházak egészségi viszonyaira ügyel fel. A gyárak és iskolák levegőjét a rendőrségnek is figyelemmel kellene kísérnie; mivel ott egészségs emberek, ebben pedig növendék gyermekek élnek, kik ha egészségüket veszítik, az államra mindig kárt hoznak. Egyébiránt az iskoláknak még az is kötelességük, hogy a levegő felfrissítésének módját, becsét, hivatását, befolyását a szervek képzésére, a tanítványoknak megtanítsák. Mert ez által egyik oldalról a virágzó életnek, a serdülő ifjunak az élet kellését tárjuk fel, más oldalról a szándékos vagy kikerülhetetlen hiány által a veszedelmre figyelmeztetve nagy bajtól mentjük meg őket. A levegő hatásának ismerete egész életén át tudása legbecesebbikét, azaz hasznos ismeretét fogja képezni. E téren való tudatlansága csak kellemetlenséget okozhat. Az igaz, hogy a szellőztetés által egy jó factort szereztünk, a rossz levegőtől és következményeitől szabadulhatni, de van a szénsavon kívül még számos más anyag is, mely a levegőben tanyázva, azt rontja; de melytől óvakodni nem olyan könnyen van hatalmunkban mint attól a mit a rossz levegőnek neveznek a közéletben. Igaz az is, hogy nem mindig akarattunktól függ, hogy hol kell laknunk, ezenkívül a klíma változata éppen nem függ akarattunktól, mert néha se ő tunket, se mi ötöt minden változataival egyetemben el nem hagyhatjuk; de legyenek körülményeink bármilyenek szellőztetés által legalább annyit el lehet érni, hogy ottan is, hol a levegő romlik, megújítással legalább annyira mérsékeljük a káros hatást, hogy ennek nyomán, ha nem is folytonosan, hanem egy bizonyos időre a betegségtől mentek maradhatunk.

Dr. Bartók István.

A népszerűségről.

(Folytatás és vége.)

Még sok dolog van olyan, melyek a tanítónak közszeretében lételet biztosítják az iskolában s melyek még csak a tanító erkölcsi kötelességeit illetik mint p. o. türelem, szelidség, kötelességérzet, szorgalom, nyájasság, édeskés modor nélkül stb. azonban miután nem célozom neveléstani irni, (mire tehetségem sincs) s miután a főnebb mondottakban ezek jobbra beleillenek, engedjék meg, hogy tovább menjek, s nevezetesen az értelmi kötelességekre.

Csudálatos, hogy akadnak tanítók, kik egyik vagy másik előkészítő intézetben nyert ismereteiket nem hogy bővíteni törekednének, hanem azokat megtartani sem igyekeznek. Csudálatos, de úgy van. Pedig az élet bajai, körülményei különben is visszatartják a tanítót attól, hogy újakat tanulhasson aként mint tanuló korában tette s még a szorgalom, s igyekezet is küzd velők a már szerzett ismeretek megtartásában, hát a ki egészen neki fekszik a tunyaságnak, soha egy szakkönyvet elé nem vesz s megelégszik, ha néha ritkán támadt olvasási vágyait egy selejtes regénynyel kielégíti, mi lesz azzal? Megmondom: olvasni, írni tud, ezt el nem felejtí, a kézi könyveket is tudja, ha tudja s egyes társaságban is meg-megereszt egy-egy adomát. . . .

Jó pap holtig tanul, tartja a közmondás. Ráállik a tanítóra is. Sőt még inkább. Némely pap (nem akárok bántani, az igazság nem sért) 200 prédikációval végig küzdi az életet. A tanítónál másképpen áll a dolog. A vallás megáll századokig, mert ha halad: vallás újítás, legfennebb a tanítása módja változik; de a nevelés oktatás folyton fejlődik s hazánkban rohamosan, a zászlóvivők mindegyre új eszmét reprezentálnak s a melyik tanítóban nincs meg az igyekezet haladni az úgynevezett korszellemmel, bizony elmarad s pedig úgy, hogy mikor észre veszi a távolságot közte és a korszellem közt, vagy öreg s így lehetetlennek, vagy rest ifju s így kényelmetlennek találja megfutni azt.

A nevelés-tudomány a tanító értelmi kötelességeit a következőkben foglalja össze: Szerezze meg a tanító mindazon ismereteket, fejtse ki szellemi tehetségeit, melyek birtokában megfelelhet hivatásának.

Ez a rövid mondat oly tág mezőt tár fel előttünk, melyen munkálni s melyet megmunkálni minden szabad időt igénybe vevő szorgalom kell. Még így sem kiálthatunk föl pályánk végén: mindent elvégeztem; csakis azt mondhatjuk el magunkról: a mennyit erőm elbirt — azt megtettem. Hát az, a ki idejét nem használta, minő megnyugvást szerez? . . . Nem tudom.

Az nem lehet mentség, hogy nekem nincs, nem volt tehetségem, mint másnak. Ez lehet az igyekezet hiányának palástolása, a restség védekezése, de mentség semmi esetre sem.

Petőfőről ki közönségesen lángésznek mondatik, felületes életirői azt állították, hogy mint versben mutatja föl magát, nem tanult soha s a mit tudott, végtelen nagy elméjének produktuma. Ez helyre van igazítva. Közvetlenebb életirői, kik személyes ismerettségből, vagy ismerőitől vették értesüléseiket, állítják, hogy Petőfi igenis tanult, legtöbbször az éj óráit fordította önművelésre s egészen más természetű volt, mint a hogy a hallhatatlan költő magát feltüntetni szereti verseiben.

Ez is azt bizonyítja, hogy a szorgalom sokat potol, a szorgalmat nem potolja semmi sem. Szorgalom nélkül genialitás csak fogalom és semmi más.

Az igyekező tanító pontosan előkészül arra, a mit kell tanítania. Nemesak hétről-hétre, s napról-napra tudja el osztja el anyagát, hanem készüléteben kiterjeszkedik a részletekre is, nem a legapróbbakra, mert az egészen kidolgozott tanítás leggyakrabban változást szenved a kivitelnél benn az iskolában. E változás korántsem oly nagy, hogy azért a tanításnak methodikai előre kigondolása szükségtelen lenne. A tanítás menetét igaz, hogy a gyermek felelete irányítja, de nem egészen: mert a tanító a legellentétebb feleletet is terelheti plánumához. S ezt csak is előre készüléssel lehet megtenni.

Ki esetről esetre tanít, ki azt sem tudja, mit fog tenni holnap, vagy ha nagyjában tudja is megnyugszik abban s felvilágosítást félóráról-félóra a falra függesztett heti óratervtől kér, abba a helyzetbe jön, hogy kísérő feleletek igazítása közben rokon eszmék lánczán tárgyától elvezettetik, hogy tanítása sikerét megmérni nem tudja, mert nincs előzetes terve, a mihez mérje, hogy akárhányszor hamis tudományt hirdet, melyet a gyermekek a kézi könyvből rögtön látnak s fölteszik, hogy vagy a tanító, vagy a könyv, de egyik mindenestre hazudik és mert az előre készülést nem szeretó tanító rendesen a kézi könyvhöz tapad, a gyermek is következtetheti, hogy a tanító hazudik, vagy szelidebben kifejezve: nem tudja leczkáját.

Feleljenek Önök t kartársak: kívánhatni ezek után, hogy a tanítónak, az ilyen tanítónak tekintélye népszerűsége legyen? . . .

Annak kijelentésével, hogy a jó tanító nem csak azt igyekszik gondosan megtanulni, mit tanítania kell, hanem ennél többet s önművelődését jó szakszerű munkák olvasgatásával munkálja: bucsut veszek az iskolától, e kis társadalomtól s kimegyek a nagyok társaságába.

Jóllehet a tanító hirhordozói a tanítványok; mert a szülők tőlök kérdezik meg: mit tanultatok ma? milyen a tanítótok? szeretitek-e? stb. s a gyermek szeretetéből, vagy közönyösségéből építik ők is fel a tanító iránti érzelmeiket: ebben megnyugodni, ezt zsinomértékül a követendő eljárásra nézve elfogadni nem ajánlatos azért, mert a gyermek ferde információt vehet magának tanítójáról s a szülőket ebben meghagyni a tanító népszerűségére veszélyes. Mit tegyen hát? Elmenjen minden szülőhöz és igazolja, dicsérje magát? Ne, hanem érintkezék velök; mert örök igazság a közbeszéd arra nézve, ki az iskolát vizsgálja s a tanítót nem ismeri: „a milyen az iskola, olyan a tanító“ és arra nézve, ki a tanítót ismeri, de iskoláját nem: a „milyen a tanító, olyan az iskola“.

Vegyünk szemügyre egy állásba most lépő s olyan tanítót, ki megtanulta egy idealis iskola még idealisabb szervezetét, tanult szóban kijelentett példákból, professori előadásokból szülőkkel való bánásmódot, tanulja az általam már hivatkozott iskola idealis ügyeit bajait intézni s már pályája kezdetén keserűen tapasztalja, hogy ideal és való között áthidalhatatlan úr van, az emberek az ő „képzőletlen levő szüleivel“ összehasonlítva rosszak, javulni nem akarnak s azután vagy várni fog arra, hogy a theoretikus és praktikus élet közt levő ürességet a tapasztalat kiegyenlítse, vagy feladja elveit, vagy pedig ragaszkodik azokhoz.

E három eset közül legjobb, ha az elsőt teszi. Mert ha feladja elveit, rabja lesz a néhol nagyon is régi, hagyományos szokásoknak s míg széles Magyarországon a tanítás-nevelésügynek az oriástól a porszemig minden munkása oda törekszik, hogy az ügy metamorfózisában akármilyen csekély része legyen, addig ő azt a lelki furdalást, hogy pezsgő fiatalágában szeretettel táplált terveit harez nélkül feladta, tetőzi azzal a kínos tudattal, hogy átengedvén feje fölött csapni az ósdiság áráját, nemhogy helyén megállana, hanem rohan az árral — visszafelé.

Megállok kérdezni: van az ilyen tanítónak népszerűsége?

Van. A „minden úgy jó, a hogy régen volt“-féle elvű emberek előtt, még pedig nagyobb minden más tanító népszerűségénél.

Ha a harmadik eset áll, t. i. ragaszkodik elvéhez mindenáron akkor legelőbb is hozzáfog a társadalom reformálásához. Mindenütt ott van! egy népgyűlés, egy jótékonyági bál, s mindenütt reformál. Nem tesszik neki semmi, senki úgy a hogy áll, alakuljon át minden és mindenki. Itt ez ó divat, az ott nem tisztességes, ez utálja az orvosságot szeresse meg, az térjen meg. A kis társaság, vagy ha társadalom: hát községi társadalom eleinte központnak tekinti, szavai, vagy így szebb szózatai közgazdasági gyánánt forognak: a tanító ezt mondta, így nyilatkozott, tiltakozott, proponált, nem találja czélszerűnek stb.

Később azonban akad egy ember (a reformátor szerint: irigy ellen) ki megsokalja, hogy a tanító mindenütt ott van, bántja őt, hogy felnőtt „kopasz gyermekeket“ is tanítani akar, nevéstégesnek találja, hogy mint a sevillai borbély: Figaró itt, Figaró ott, Figaró mindenütt . . . Azután akad kettő, három . . . sok, kiket reformja bánt, kiknek érdekeibe hágott és mi fájdalom! napi rendre térnek fölötte; megöregednek s meg is hálnak a régi szokásokban, régi virtusokban s végre mulatságosnak találják azt „a jó bolondot“.

Ez pedig, ha belátja fáradságának hiában valóságát, a helyett, hogy kialakudjon a körülményekkel elvonul, duzzog s nem szűnik meg magát a legokosabb embernek tartani, kit nem értenek meg; megvet mindenkit, büszke magára s ilyenképen elégtételt ad önmagának.

Szegény! Beh illenek rá a költő szavai:

Kivánsz nagy nyereeményt? úzer!

Ha kergeted a hasznocska szagát:

Végy embert oly áron, a mennyit ér.

És add el, a mennyire tartja magát “

Hát így keresik a népszerűséget?

Nem; a tanító nem lehet büszke.

Alázatos tanítót mindenki becsül, fenn és alant, a kérkedőt mindenki megveti. (Megjegyzem, hogy alázatos alatt nem az emberi méltóságot alacsonyító szolgáltságot értem, de viszont a kérkedőt, mint a ki minden perczben duellumra hívogat, úgy tekintem.)

A komoly alázatosban értéket keresnek az emberek, a hányavetiség, mint hatás, ellenhatást szül; ellene kiki a maga fegyverével védi magát.

Van azonban az alázatosságnak is egy elfajzása, az igazi népszerűségnek (a rómaiak szerint popularitásnak) vadászása.

Kissé elől kezdem.

Népünknel az ősidőkből fennmaradt szokások ma is divatoznak, mint p. o. keresztelő, lakodalom, temetésnél, tór, disznóölésnél tór, s néhol csürfedés, házfedés, mindenikkel kapcsolatos evés és ivás. Hogy régen a pap s tanító (illetőleg a régi nevén kántor vagy mester) megjelentek, ha semmi irott, vagy hagyományos emlék nem bizonyítaná is, a kántorra nézve legalább czafolhatlanul áll elő tanunak a régi dal:

„Azért jó a disznótör,

Mert benne van a kántor stb.“

S a ki ismeri, egyuttal azt is tudja, hogy mikópen viselte ott magát érdemes úttörőnk. De „de mortuis aut bene, aut nihil“ — lássuk az életket.

A nép jó indulattal szívesen látja most is a tanítókat. örvend ha megjelen „nem közinkbe valónak“

tartja, ha vissza vonul. Menjen el üljön egy pár perczig, de vigyázzon, népünk mulatsága szilaj, ünfeledő; egy darab ideig respektálja a tanító jetenlétét, de kifárad s kitör kétszeres erővel a vigság és nem kiméli „még a tisztelendő herkopáter urat sem“, nemhogy az alantabb állású „mestram“-ot.

Előzze meg ezt a tanító s ne rontsa el ezt a jó hatást, mit csinált.

Mert a nép még kedveltjeit is hajlandó, kigunyolni. Örömmel üldözi azok gyengéit. De legszivesebben azokat, kik az ő kenyerén, az ő kegyéből élnek. Gúnynevet ad neki, mint bárki másnak, még akkor is, ha erre okot nem adott. Hát aztán, ha megfélekedezik magáról, összeleplegyedik velők s minden mulatságot kihuz a pirosló hajnalig! . . .

Vak az, ki azt hiszi, mert ott szemtől-szembe megadják neki a tisztességet (már ha megadják) ez csak népünk udvaiasságáról tanuskodik, hogy az igazi s nem látja be, hogy kényszerítve magok visszatartásával tesz, a mit tesznek. Hátszegett a tanítás és nevelésügy szerencsétlen képviselőjének rovására nagyokat nevetnek.

Ki bármily kis mértékben ismeri a népet, álljon fel s mondja szemembe: nem igaz. Nem kérkedem azzal, hogy ismerem, de ezt a vidéket hazánk minden népét igen s ha kérkedném is ezzel, lenne rá okom, hogy miért . . .

Hát arra mit mondjunk, ki oly annyira megfélekedezik magáról, hogy hírét nevét aláassa, eljátszodja? . . .

Az egyénnel semmi közünk, de van a tanítóval.

Nagy Sándor, a híres macedon, egy nevével, de erkölcsileg nem a legjobb lábon álló katonájának azt mondta: vagy erkölcsöd, vagy neved változtasd meg. A tanítóság teljes joggal teheti magáévá Nagy Sándor szavait

Legyen a tanítónak jó hire a nép előtt.

Elv, melyért küzd minden tanító testület.

Elv, melyért küzdeni kell minden egyes tanítónak, annyival is inkább, miután az emberiség többségének az a rossz szokása van, hogy az egységről szereti megítélni az egyetemet.

Elv, mely nélkül az iskolák elvesztik nimbuszokat s menhelyé silányodnak néhány ember eltartására.

Csendes, komoly munkával, szelid alázatos magaviselettel, keresetlen magatartással, nyugodt önmérsékli méltósággal, udvarias bánásmóddal, még a bántalmak iránt is türelemmel (mert megjön kiki a maga módja szerint) végezzük kötelességünket. Ne iparkodjunk híressé lenni. Ennek is megvan a maga veszélye.

Nekünk kettős kötelességet szabott végzetünk népszerűségünket, jó hírünket illetőleg. Egyik a jövőé, hogy a maradék legalább azt mondja el rólunk: kicsiny munkát teljesítettek, de azt elvégezték lelkiismerettel.

Másik a multé, hogy „dicső elődeinket“ feledtesük. Nem mondom én, hogy a multban nem voltak jelek, azokat feledtetni nem lehet, miután nevelés történetünk megörökíté, de lehet s kell azokat, kiket a népszinmű-irodalom méltatott tollára.

Az egyetlen magyar bohózat a „Peleskei Notárius“ sem készülhetett meg a kántor nélkül. Ott van benne, mint másodrangu bohóc. Lássuk miként.

Gazsi emlegeti Göthe és Börnét, e külföldi költőket. Közbe szól a kántor:

„Domine perillustris, hát ki az a göte bőre? A bíróné tanítja meg rá, hogy hát vízi bogár.

Ime a kántor tudománya kifigurázva!

A „Tündérlak Magyarhonban“ című szinműhen a földes ur az életélmegmentő rokkant huszár s Maresája tiszteletére mulatságot rendez, hová a kántor is hivatalos. Ennek tiszte üdvözölni a huszárt. Elis mondja üdvözlét, melynek végeztével a földes ur megjegyzi: hisz ezt kend lopta; én olvastom ezt ezelőtt a Lőcsei Kalendáriumban.

A kántor vissza vág: Nem kérom ássan, a Lőcsei Kalendárium lopta én tőlem!

Imé a kántor, mint irodalmi tolvaj.

Sőt a legújabb kor írója is a kántori karhoz megyen kölcsönkérni egy részegét a „Falu rosszá“ba. Ott fekszik, dadog a szinpadon s elviszi ölben egy béres.

Im a kántor erkölce.

Kérdezhetni: hát most is vannak ilyenek? . . . Nem tudom, nem is állítom, hogy nincsenek.

Hogy elbeszéltem, sulyt fektettem reá; azért tevé, mert hány városi van, ki falusi kántort, falut se látott életében s ezekről alkotja meg képzetét?

Nem fogják — azt tudom — a tanítás és nevelésügy újabb egyetemes metamorfózisában névtelenül, néhol és sok helyen nélkülözések közt élő dolgozó munkásokat megénekelni nem fogják, mint a rend és pontosság képviselőjét szinpadra vinni, bizonyára nem. Ki kívánja ezt?

Ki hallhatatlanságért, mint egyedüli célért működik s hajhássza a nyilvánosság elismerését, alkalmatlan pályát választott a tanítóiban.

Ha kitűró munka után egy izléses, czélszerű palota emelkedik, ki kérdi a napszamosok nevét, kik annál dolgoztak, ki vizsgálta azt, hány darab téglá van benne? . . .

Hátra volna még a tanítóknak egymáshoz való viszonyáról mennyiben tárgyamhoz illik szólanom; de elégedjenek meg ezuttal azzal, ha a kölcsönös szeretetet, tiszteletet és egymás megbecsülését kiemelem s bezárom csekély felolvasásom e sokat jelentő kimondással, mi reánk s tárgyam intentiójához nagyon talál.

„Ki mást nem becsül, magát nem becsüli“ — s bucsuzól eljárómat igazolandó ezzel: ha talán kényes seb volt is, hogy meg gyógyuljon, föl kellett vágnom.

Czuczsa János.

A mesék.

Vegyünk elő egy mesét, például a „Rózsa piroska“ meséjét. Ültessük térdeinkre a kicsik egyikét, a nagyobbak helyet foglalnak körülünk s feszült figyelemmel hallgatják az elmondandó mesét.

„Volt egyszer egy kedves, jó kis leány, kit mindenki szeretett, de különösen a nagyanyja, ki mindig csak Rózsapiroskának nevezte.“

Az édes mosoly szeliden szét foly a gyermekek arcán. Láthatod, hogy a legkisebb a legboldogabb. Ő is olyan kis leány, ő is a nagymama kedvence, őt is kényeztetésből rózsabimbónak, kis madárnak nevezik.

Aztán nógatnak, hogy beszéld tovább a mesét; alig várják, hogy vége legyen s ha már vége van: kérnek, hogy mondj mást, hosszút, nagyon hosszút.

De lássuk a mese folytatását:

„Történt egyszer, hogy a nagymama megbetegedett s kérte, hogy Rózsapiroska által küldjenek neki egy kis bort és süteményt.

Ugy is lőn, s midőn Rózsapiroska útnak indult, így szólt az anya:

Eredj édes lányom, hanem vigyázz, az útról le ne térsz, és ha a nagymamához érsz, el ne felejtés neki jó reggelt kívánni.

A nagymama az erdőben jó messzire lakván, Rózsapiroska megindult és ment, vidáman dudolgatva magában.

Hát a mint az erdőbe ér, egyszer csak találkozik egy farkassal; de minthogy nem tudta, hogy milyen gonosz állat az, nem ijedt meg tőle.

— Jó reggelt Rózsapiroska, — szólt a farkas, — hová-hová ilyen korán?

— Jó reggelt farkas — felelt Rózsapiroska — megyek öreg anyácskámhoz.

— Mit viszesz a kötény alatt?

— Süteményt és bort nagyanyámnak.

Így beszélvén egymással, a farkas, mely nagyon éhes volt, így gondolkozott magában:

„Ha én furfangos leszek, mindkettőt megkapom, a vén asszonyt is, ezt a kis leányt is, ez pedig nagyon gyöngye jó falat lesz.”

Aztán így szólt Rózsapiroskához:

— Ejnye Rózsapiroska, micsoda lányka vagy te, itt haladunk a legszebb virágok közt s te még csak rájuk sem tekintsz.

Rózsapiroska szétnézett és csak elsodálkozott azon a sokféle virágon a mit látott s aztán gondolta, hogy egy csomó virág bizony nagyanyjának is kedves leszén. Lelepvén az útról, elkezdette szedni a virágokat...

A farkas pedig ez alatt illaberek, nád a kert, futott egyenesen a nagymama házikójához s ott kopogtatott az ajtón.

— Ki van ott — kérdi az öreg asszony, — a farkas pedig vékony hangon felel:

— Én vagyok, én Rózsapiroska; enned hoztam nagy anyácska.

— Jól van édes Rózsapiroskám, csak nyomd meg a kilincset és bejöhetsz; én gyenge vagyok felkelni az ágyból...

A farkas úgy is tett és az ajtó ki is nyílt, ő pedig berohanván, az öreg asszonyt egyszerre elnyelte, azután belefeküdt az ágyába, felhuzta fejkötőjét a fejére, betakaródzott és várta míg Rózsapiroska jön.

Nemsokára meg is jött és mivel a farkas tárva-nyitva hagyta az ajtót, egyenesen a szobába ment.

— Jó reggelt nagyanyácskám. Semmi felelet. Rózsapiroska tehát oda lépvén az ágyhoz kezdi nézni az öreg anyját és olyan furcsának tetszett neki, hogy az öreg anyjának olyan nagy fülei vannak.

— Jaj be nagyok a füleid nagyanyácskám. — kiáltott fel Rózsapiroska.

— Hogy jobban hallhassam beszédedet — felelt a farkas.

— Jaj de nagyok a szemeid!

— Hogy jobban láthassam képedet!

— Jaj be nagyok a körmeid!

— Hogy könnyen megfoghassalak, . . .

Ezzel megragadta Rózsapiroskát is s lenyelte egyszerre. Aztán lefeküdt, elaludt és jóízűen horkolt.

A mint így alszik és horkol, arra megy egy vadász s midőn a borkolást hallja, el nem tudja gondolni, hogy az öreg beteges asszony hogy tud oly erősen horkolni; kíváncsiságból bemegy tehát megvizsgálni a dolgot, hát a mint a szobába lép, látja, hogy egy farkas fekszik az ágyban.

Kapja a puskáját, hogy majd agyonlővi, de ekkor eszébe jut, hogy batha az öregasszonyt megette s azt is agyon találná löni. Azért fogja a kését és felhasítja a hasát a farkasnak.

Alig hogy egyetvág, kiüti Rózsapiroska a fejét s nem sokára aztán ki is ugrott, mondván:

— Jaj be sötét volt oda bent! Utána kijött az öreg asszony is, még épségben s ekkor fogta a vadász a puskáját s a farkast agyon lötte.

Rózsapiroska pedig felfogadta, hogy soha se tér le többet az egyenes útról.**)

Az apróság teljesen megvolt elégedve a mese bevezetésével.

— De jó ember volt az a vadász! — kiált fel az egyik.

— De Rózsapiroska meg szófogadatlan, rossz gyermek volt — jegyzi meg a nagyobbik. Ha nem tért volna le az útról nem történt volna semmi baja.

— Jaj én — jegyzi meg a legkisebb — soha sem leszek rossz; én szófogadó leszek. Ugy-e akkor nem bánt a farkas?

— Nem kedvesem; a jókat senki sem bántja, azokra az Isten visel gondot.

— De jó is az az isten! . . .

Íme a mese első hatása erkölcsi, sőt vallás-erkölcsi irányban nyilvánul.

Nem szükséges tehát, hogy az ember, egyedül a vallás-erkölcsi elbeszélésekre szorítkozzék, midőn a lélek nemesebb tehetségeit akarja művelni; mert a legegyszerűbb mesék — azok a bohókás alakokkal, Borsszem Jankókkal, tündérekkel, táltosokkal benépesített mesék is, — nagyon kevés kivétellel, erkölcsi tanúságot rejtenek magukban, melyet a gyermek, legtöbbször, maga megtalál, saját erején levonni képes. Ha pedig a gyermeki lélek sajátos életkörülményeinél fogva a tárgyal nem foglalkozik, kavillál s új meg új tárgyra vár, új mesére vágyódik: akkor a szülők, nevelők kell hogy a gyermek szellemét rávezessék az erkölcsi tanúságra; mert a nélkül igazán káros hatása van, nem csak a tündérmeséknek, de a vallás-erkölcsi történetkének is!

Vegyük most úgy a dolgot, hogy a gyermekek nem fogják a mese erkölcsi tartalmát saját erejükön felismerni.

— Látjátok gyermekek — szólunk ekkor a gyermekekhez — ha Rózsapiroska szót fogadott volna édesanyjának s nem tért volna le az egyenes útról: nem járt volna úgy a mint járt.

— Emlékeznek mit mondott Rózsapiroskának az édes anyja, midőn elindult?

— Azt mondotta, hogy ne térjen le az egyenes útról.

*) Lásd a mesét Kardos P. „Csudavilág“ című mese gyűjteményében.

— És ő letért a farkas biztatására; tehát megérdemelte, hogy bűnhődjék.

A szófogatatlanság a legnagyobb hiba a mit a gyermekek elkövethet. stb. . . . .

A mese folyamán még több ily alkalmas pontot találunk, a hol kitérhetünk.

... Rózsapiroska oda lépett az ágyhoz . . . olyan furcsának tetszett neki, hogy öreg anyjának olyan nagy fülei vannak.“

Ime egy passus, a hol a vigyázatlanság, gondatlanság szemléltethető.

— Rózsapiroskának mi lett volna a teendője, midőn azokat a nagyfüleket, éles körmököt meglátta?

A nagyobb gyermekek biztonnal azt a feleletet adják, hogy el kellett volna szaladnia.

— Ha előre vigyázó lett volna kikerülhetne volna sorsát; mert a mint meglátta a nagy füleket, s azokat jól szemügyre vette, azonnal el kellett volna menekülnie. Az a gyermek a ki mindent gondolkozva tesz, sok kellemetlenséget kikerül. A vigyázatlanság sok bajt hoz az emberre.

— Lássátok milyen jó volt hogy a vadász gondolkozott s nem hirtelenkedett, midőn a farkast az ágyban meglátta. Ha akkor meglövi a farkast, Rózsapiroskát és nagyanyját is elpusztította volna. A ki mindent megfontolva tesz, sok szomorúságot elkerül és sok jó cselekedetet vihet véghez stb.

Sokáig el lehetne e tárgyról csevegni, de se idő se tér nincs e czélra; csak még egyetmást a mese hatásáról a gyermekek képzelő-erejének fejlesztésére nézve.

— Láttatok ti már farkast? — kérdezzük a gyermekektől.

— Nem láttunk.

— Nem is gondoljátok milyen állat lehet az?

— Nagy, nagyon nagy állat . . .

E felelet igen természetesnek tűnik fel a kicsiktől. Nem lehet az valami kis macska, mely két embert egészen elnyelt! A gyermekek lelki szemeikkel magok elé varázsolják az óriás állatot. Látják nagy füleit kidüledt szeméit, hatalmas körmeit s óriás száját, melybe egész ép-ségben bele fér egy ember. Bizony, bizony nem jó lenne vele találokni az erdőben! Azt a nagy erdőt is látják tarka virágaival, lombos fáival a hol a farkas él . . . De az a farkas még beszél is! Jaj de furcsa állat lehet; olyan mintha a mi kis cziczánk egyszer csak előállana s szépen a Mariska, Tiborka hangján elkezdene tejet kérni.

De meg is fogják a cziczát s erőszakolják hogy beszéljen.

— Na czicza mi kell? Kérj tejet. Éhes vagy? szólj már! . . .

Szegény czicza nyávogni kezd.

— Halljátok! Azt mondja: teeeej!

S így megy ez tovább. Pár óra alatt már az egyik kosarat vesz a kezébe, a másik felcsap farkasnak, a harmadik a mellékszobába lefekszik a gymamának. Aztán kész a játék, melyet a könnyű képzelem csodás világa teremt. A vadász is előző fegyverével s a (bundába takart) nagy mamát és Rózsapiroskát kimentí a farkas gyomrából . . . .

Ez a kis mese napokig elfoglalkoztatja a gyermekeket, kellemes szórakozást nyújtva, komolyabb tárgyakkal foglalkozni még gyöngé lelkőknek.

A képzelő-erő hatalmas tápot nyert a tárgyban azt százfélékép alakítja megújítja s új tárgyat keres. Mert a gyermeki lélek olyan mint a lepke virágról-virágra száll, de egy virágon csak addig ül míg annak mézét kiszívja . . .

Egyet elfeledtem még, a mi pedig a paedans paedagogus előtt nagy hiba volna. Valaki azt a kérdést vethetné fel, hogy az igazság, természetesség e világos megsértése paedagogiailag helyes-e?

E kérdésre én egy másik kérdéssel felelek:

— Vajjon paedagogiailag helyes-e a szenttérténetek megfoghatatlan, csodástárgyait „megdönthetetlen igazság gyanánt“ tanítani? . . .

Itt megjegyezhetjük — sőt kell hogy megjegyezzük — hogy a mit elmondtunk az mese, a mely csak a gyermekek okulására van írva — de nem igaz; míg a szenttérténeteknél ezt tennünk nem szabad! . .

Csak meséljünk hát gyermekeinknek s ne higgyünk annak a paedagogusnak, ki a gyermekek tündérvilágát megakarja fosztani a költészettől! A mesék képezik a lélek első tápanyagát s ebből — mint minden más lelki eledelből — mértékkel, tápintatosan, minél gyakrabban használnunk nem csak szabad — de kell is!

Boér Miklós.

S Z E M L E.

A gyermekek közös étkezése Londonban.

A londoni iskolafelügyelők határozatából e világvárosban közelebről egy kiváló fontosságú és áldásos intézményt léptettek életbe. Londonban ugyanis roppant sokra megy azon gyermekek száma, a kik mondhatni sohasem kapnak egészséges, táp-dús ételeket, mi nemcsak a testi fejlődésre hatkár-tékonyan, hanem a szellemi képzést is kiváló mértékben akadályozza. E társadalmi bajnak elejét veendő, jótékonyági egyesületek alakultak, melyek céljokul tüzték ki, az iskolás gyermekek egészséges táplálékáról gondoskodni. Nem akarván azonban a szülőket a gyermekeikre való gondozás terhe alól teljesen felmenteni, az ebédeket nem adják ingyen, hanem oly csekély árért, melyet még a legszegényebb szülő is képes megfizetni. Egy ebéd ára ugyanis 1 pence, a mi a mi pénzünk szerint körülbelül 5 kr. Így e jótékonyág nem megszegyenítő, mint az alamizsna. Az étkező terem es konyha helyiségek több iskola központi helyén létesítendő, hogy így több iskola tanulói látogathassák. Az első helyiség felszerelése 10 font sterlingbe = 105 frt. kerül. E helyiségben naponként 200 gyermek részére főznek ebédet. Eddig már több ily helyiség rendeztetett be s remélhetőleg nemsokára az egész London el lesz látva ilyenekkel. Hol a nyomornak oly számos áldozata van, mint e világvárosban, nagy szükség van a felebaráti szeretet létesítette jótékony intézetekre, melyek közül a fennebb röviden ismertetett bizonyára a legáldásosabbak egyike.

R.

Anglia és Wales oktatásügyi állapota 1883-ban.

Angliában az iskolák száma ez év alatt 18289-ről 18350-re, az osztálytanítók száma 26779-ről 27330-ra, a tanulók létszáma 4538320-ról 4670443-ra emelkedett. A

13—15 éves kor között levők az iskolát rendetlenül látogatják. A nálunk ismétlőknek nevezettek száma 150956 ról 150245-re apadt.

Az esti iskolák száma is jelentékenyen apadt. Ugyanis az iskolák száma 1222-ről 932-re, a tanulók száma 39222-ről 28293. — Az oklevéllel bíró tanítók 35444-ről 37280-ra emelkedtek. Az ideiglenesen alkalmazott 15368 tanító közül 4470, s a 21912 id. tanítónő közül 11338 nem látogatta a képezdét, hanem mint segédtanítók kezdték működésüket.

A tanítói jövedelem átlag 119 font sterling. (a mi pénzünk szerint 1251 fnt 88 kr) a tanítónők átlagos jövedelme 87 fnt str.

A nyugdíj meglehetősen gyarló 20 tanító egyenként 30 font sterling 100 tanító 25 font str. és 150 20 fnt strl. nyugdíjban részesült.

A tanulók túlterheltségét az iskolák minden ágára nézve kimondá az orsz. közegészségügyi conferenzia, minek okát abban találják, hogy az oktatás célja a vizsgára készítés. Ezzel kapcsolatban kimondták, hogy a növendékek igen hosszú időn át ülnek az iskolában, melynek romlott levegője főleg a tüdőt és szemet támadja meg. A házi feladványok mellőzendők. Egyáltalában tanító és tanítványtól egyaránt igen sokat követelnek, mi a tanulók a túlterhelését eredményezi.

R.

IRODALOM.

E rovatunkról.

Hódoljunk a közszokásnak. Beszéljünk magunkról. Lapunk legközelebbi számában, minden egyes rovatunkat annak rendje és módja szerint eldicsértük. Mind a mellett nézzék el tisztelt olvasóink, ha ujhól szereplünk, nézzék el annál is inkább, mert e rovatban, e rovatról jelen alkalommal olyanokat vagyunk elmondandók, a mikre nézve az öndicsékvés vádja legkevésbé sem talál. Az alábbiak elmondására a „Nemzet“ f. évi 6-ik számának egyik közleménye ösztönöz. E számban ugyanis, egy magát ellenzékinnek valló hirlapíró, egy igen érdekes cikket közöl: „Irodalmi rovatok a vidéki sajtóban“ czimvel.

A cikk szerzője azon kezdi, hogy vajjon igazságos dolog-e, hogy az illetékes pénzügyi hatóságok a vidéki lapok irodalmi rovatait a hirdetési rovatra kiszabott bélyegilletékek keretébe akarják vonni, s azon eredményre jut, hogy ez eljárás nagyon is jogos és üdvös dolog. Érvelése a következő: Hetenként közel 200 vidéki lapot nézvéen át, azon meggyőződésre jutott, hogy hazánkban vidéki hirlap-irodalom már alig van, mert a legtöbb lap nem egyéb, mint a Budapesten gyártott könyvmatras korrespondenciák, fővárosi újság és könyvreklámmok lenyomatása.

A szerzők, mondja igen helyesen cikkiró, manap már nemcsak könyveiket írják meg, hanem mindjárt elkészítik mellé a harsogó dicséretű kritikát is, a mely aztán kefélenyomatban sokszorozódva árasztja el a vidék lapjait.

Annaira mennek már e lapok, hogy némelyikben már alig van 20—30 sor, a mi az illető városkában írott dolog. Tíz-Tizenöt lapot leszámítva úgyszólván betűről-betűre azonos. Ezért tartja nagyon helyesnek cikkiró, hogy a vidéki lapok irodalmi rovatait, a mennyiben azok nem egyebek, reklám és anonce közleményeknél, megadóztassanak.

Végig olvasva ama cikket, noha abban csak a vidéki political, társadalmi, szépirodalmi s hasonló lapokról van szó, a szaklapokról egyáltalában említés sincs téve, — önkéntelenül eszünkbe jutott, nem találók-e a fennebbi vádpontok tanügyi szaklapjainkra is. Átnéztük a rendelkezésünkre álló hazai tanügyi szaklapok néhány évi folyamait és megdöbbenéssel tapasztaltuk, hogy fájdalom-e vád minket is nagyon alaposan terhel. Szaklapjaink nagyrészenek — szerény magunkat sem véve ki, noha talán kisebb mértékben leledztünk e hibában, mint sokan társaink közül — irodalmi rovata, legkevésbé sem felel meg az ezen czimhez kötött várakozásoknak.

Közülünk is nagyon sokan egyszerűen utánnyomatják a könyvkiadók vagy szerzők által beküldött reclammokat. Ajánlunk oly munkákat, melyeknek még elolvasására sem volt elég időnk. Ha több tanügyi lapnak irodalmi rovatát kiillóznók, s bárkinek bemutatnók, aligha kitalálná, hogy ez valamelyik tanügyi lapnak rovata. A vidéki lapok nagyrészenek s a tanügyi lapok igen tekintélyes számának irodalmi rovata között nehéz különbséget tenni.

Fennebbiek igazolására a tanügyi lapok irodalmi rovataiban megjelent közlemények czimeiből ide iktatunk egy néhányat:

Zene kedvelők részére legalkalmasabb a jándék stb.

Gyémánt király francia regény stb.

25000 frtos gazdálkodási tanács stb. Pátkai Seidl Pál.

Szegedi képes naptár stb.

Vettük a Gondzűő 14-ik számát; tartalom stb.

A képes családi lapok legújabb számának tartalma.

Megjelent a „Havi Közlöny“ stb.

A „Hasznos mullattató“ 22-ik füzetének tartalma.

A magyar háziasszonyok naptára. stb. stb.

Igy folytathatók azt hasábszámra, de minek erre tért pazarolni. — Elégge meggyőződhetek t. olvasóink, hogy ilyen és hasonló czimek alatt megjelent irodalmi közlemények, ha esetleg valamely más lapnak irodalmi rovatába be is illenek, de tanügyi szaklapba semmi esetre sem valók.

E meggyőződés alapján, s részben saját magunkon is okulva, ezennel kijelentjük, hogy irodalmi rovatunkban csakis a már használatban levő, vagy újabban megjelent tan és vezérkönyveket, nevelésügyi vagy ezzel rokon munkákat ismertetjük. A szerkesztőséghez beküldött könyveknek e rovatban csak czimét adjuk. A szerző vagy kiadó által küldött bárminemű reklám vagy anonce közleményt kivétel nélkül mellőzünk és ilyeneknek közlését — a szokásos díjak lefizetése mellett — legfeljebb hirdetés alakjában eszközöljük.

Rieger Imre,

a „Család és Iskola“ szerkesztője.

Beküldetett:

1. *Paedagogiai encyclopaedia*. A nevelés tudomány szótára. Segédkönyv tanítók, szülők és iskolai előjárók számára. 10 és 11 füzet. (Iskola épülettől Kisdiednevelés szöig) Szerkeszti Veréi Károly. Egy füzet ára 30 kr. Kiadja: Budapesten az Atheneum.

2. *Gyakorlati rajzminták* a népiskolák III. oszt. számára. Az új min. terv alapján összeállította Weinberger Alajos fővárosi tanító. I. rész 3. füzet. Második kiadás. Ara 15 kr.

3. *Kis Világ*. Legújabb Flori könyve. Irta Eötvös Károly Lajos. Budapest, 1884. Ara 50 kr.

4. *Szavalkönyv*. Összeállította Dr. Jancsó Benedek tanár Ara 1 fnt. Arad 1884. Gyulai István kiadása.

5. Elméleti-gyakorlati *Öszhangzat és Zenétan* paed. elvek szerint Heinze Lipót nyomán. Tanítóképzők stb. számára átdolgozta Egner Adolf Ober Glogau. Handel H. Kiadása. Kapható Kolozsvárt Stein Jánosnál. Ára 1 frt 95 kr.

6. *A természetrajzi oktatás vezér- és kézikönyve*. A népiskola felsőbb osztályai és az ismétlő iskola számára. Irta Kakujai Károly. Budapest 1885. Lampel Róbert kiadása. Ára 60 kr.

7. *Iskolai zsebnaptár* az 1885 évre Szerk.: Belicza József fővárosi vezető tanító. Második kiadás. A szerkesztő kiadó tulajdona. Ára 1 frt 60 kr.

VEGYESEK.

— **De Gerando Antonina** a kolozsvári felső leányiskola magas műveltségű igazgatónöje, lapunk munkatársa, az olasz és francia leányiskolák tanulmányozása végett 2 óra (febr. márcz.) tanulmányútra megy.

— **Uj munkatársaink**. Lapunk szerkesztőségének sikerült a következő tanfériákat belmunkatársakul megnyerni: Böros György unitárius főgymnásiumi és papnevelőintézeti tanárt, Dr. Usernátou i Gyula ref. főgymnásiumi tanárt és Sándor József urat a „Prot. Közl.” szerkesztőjét.

— **Uj állami iskolák megyénkben**. Jeleztük már, hogy e tanévben Csucsán új áll. iskola nyílt meg. Ujabbban Magyar György-Monostoron szervezték az állami iskolát, melyhez tanerőül Józsa Dániel és Józsa né Bitricsányi Jozefin nevezettek ki, kik eddig a mérai községi iskolánál kiváló sikerrel működtek. A jövő héten megnyitják Kolozson is az új állami iskolát, melynek vezértanítójává Benedek János n.-almási derék pályatársunk nevezetett ki. Ugyanide kinevezetett tanítónővé Czukrász Róza kisasszony. — Továbbá utalványoztattak a györgyfalvi új állami iskola költségei is, s így ennek megnyitása a napokban szintén várható.

— **Szilágymegyében 12 község iskoláinak államosítása** van tervben.

— **Necrolog.** Láposy Lajos a kolozsvári állami tanítónő képezde nyugalmazott rajz és szepírás tanára, hosszas szenvedés után folyó hó 8-án reggel 2 óraker 66 éves korában megszűnt élni. Temetése a tantestület s a két képezde ifjúságának részvételével 10-én d. u. 3 óraker tartatott. — Néhai mind-g kiváló tanerő s a megtestesült pontosság volt. Több mint 40 évet működött; városunk különböző tanintézeteinél szolgált; állami szolgálatba azonban csak 1870-ben, a helyi áll. tanítóképezde megnyitásakor lépett. A mult tanév végén nyugalmazták s ez rövidítette meg az elagott tanfériu végnapjait. Nyugdíjúl ugyanis 200 forintot utalványoztak részére; s így elagott munkaképtelen nejjével együtt a nyomor áldozatánál volt kiszemelve. A mint értesülünk, a tanítóképezde igazgótanácsa valóban emberbaráti ténnyt cselekedett, midőn az agg tanfériu nyomorának enyhítését hatásköréhez mérten eszközölte. Reméljük, hogy özvegyének méltányos nyugdíjazásáról az illetékes hatóság gondoskodni fog.

— **Uj magán leányiskola**. Városunk közigazgatási bizottsága Láposi Mártonné urasszonynak, a közelebről elhunyt egyetemi gondnok özvegyének elemi magán leányiskola nyithatására adott engedélyt.

— **Meghívó**. A kolozsmegyei tanítótestület gyalui köre ez évi I-ső rendes gyűlését folyó év január 21-én 9 órától kezdődőleg tartja Gyaluban az állami iskola helyiségében a következő tárgysorozattal: 1) Nyilvános tanítást tart a IV. osztályban a számtanból Bocz István. 2) A gyűlés megnyitása 3) Tisztviselők (elnök és jegyző) választása. 4) Felolvasás Kabos Emma szucsáki tanítónőtől. 5) Vitatétel „az olvasókönyvekről”. Előadó Borbély József szentlászói tanító. 6) A jövő gyűlés idejének és helyének megállapítása s indítványok tárgyalása. Ezen gyűlésre a tanügybarátokat s a kör tagjait tisztelettel meghívja. Gyalu, 1885. január 2-án Bocz István köri elnök.

— **Örömmel tudatjuk** t olvasóinkkal, hogy a jelesen szerkesztett „Néptanoda” — melynek megszűnését, más lapok után, annak idején sajnálattal jeleztük — ismét megindult. Örvendünk, ha a tanügy szabad fejlődésének mentől több buzgó munkását látjuk.

— **Uj lap**. Beregmegyei Tanügy czimvel, Beregszászon uj tanügyi havi lap indult meg. Szerk. Greizinger István. Előfizetési ár 1 évre 2 forint.

— **Az internátus a tanítóképző intézetekben**. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a következő rendeletet intézte valamennyi tanfelügyelőhöz: Több évi tapasztalat arról győztette meg, hogy az állami tanító képezdekben az internátus hiánya hátrányos úgy a tanügy egyhangubb menetére, mint a fegyelem javítására s erősítésére és általában a növendékek nevelésére: ez okból felhívom a tanfelügyelő urat, hogy a vezetés alatt tanítóképezde igazgató tanácsával egyetértőleg javaslatot terjeszzen előbe, mi módon volna kivihető az ottani tanítóképezdénél oly helyiség építése vagy egy ideig bérlése, hogy a növendékek teljes benlakása eszközölhető legyen. Felhívom a tanfelügyelő urat, hogy ez ügyben minél gyorsabban járjon el és a véleményes jelentést hozzám lehető rövid idő alatt terjeszse föl. Legyen irányadó tanfelügyelő urnak a mondottakon kívül még az, hogy a legolcsobb módon tervezessék a javaslat, hogy annál könnyebben jusson célhoz. A netáni helyi jövedelem s egyéb segélyforrások s kedvezmények is ki legyenek mutatva. Kelt Budapesten. 1884. évi december hó 12-én. Trefort, s. k.

— **A tornázástól felmentve**. A fővárosi elemi népiskolák tornaköteleseinek az 1884-85-diki tanév elején történt orvosi vizsgálat alapján a 6630 tornaköteles növendék közül ez évre 898-at mentettek föl a tornázásról. A felmentés okai következők voltak: csontbántalom (60), angol és görvélykor (89), görinczoszlop elgörbülés (29), izületi bajok (58), vészegénység (123), szervi szívhaj (45), általános testi gyengeség (171), légzési szervek bántalmái (47), sérvek (40), fülbántalmak (21), szembántalmak (96), idegbajok (77).

— **A budapesti magy. kir. áll. felsőbb leányiskola tanítónői a vallás- és közokt. ügyi miniszternek testületileg kérvényt nyújtottak** át, melyben fizetésük emelését óhajtják.

— **A tanszerek vagy könyvek iránt való kérvények**, a közelebb kiadott miniszteri intézkedés értelmében jövőben nem közvetlenül, hanem a kir. tanfelügyelőség útján terjesztendő a közzott. miniszteriumhoz, s az ilyenü kérvényekben kimutatandó: 1) hány önálló (azaz külön tanító vezetése alatt külön tanteremben elhelyezett) osztályból áll az illető iskola? 2) hány tanuló jár összesen az iskolába? 3) a leányok a fiuktól elkülönítve taníttatnak-e? 4) mindenkor melléklendő a már meglevő s még használható tanszerek hiteles jegyzéke.

— **A „Molnár Aladár emlékszojrára”** eszközölt gyűjtés főösszege tesz 1233 ftt 31 kr., mely összeg a veszprémi takarékpénztárnál van tőkésítve.

— **A porosz közoktatási kormány elrendelte**, hogy a magán tanintézetek tulajdonosai is kötelesek az iskolátogatásról naplót vezetni s a melasztókat a közs. hatóságnál bejelenteni, ellenkező esetben az intézet bezáratik.

— **A palatábla ellen**. Köln város iskolai előjárósága elrendelte, hogy az első osztályba felvett gyermekek ezúrl nem palatáblára, hanem ironnal papirosra írjanak. — Ugy látszik mindenütt az experimentális fog újra divatba jönni.

— **Módszer az igába szoktatásra**. Hihetetlen dolog történne a drosseni tanítóképezőben. miután a növendékek a kert és a földmívelésben is oktatást nyernek, Gabriel igazgató ur barom módra talyiga elé fogja nagyreményűt ifjait s úgy hordatja velük a humust. A praeparandisták kénytelenek voltak az igen t. igazgató ur jóakaró szándéka ellen a kormányhoz felírni. Azt mondják: fogják ők még huzni az igát eleget.

— **Az első tanítási óra** Prágában az el. iskolák első és második osztályaiban csak 9 óraker vette kezdetét egy idő óta az oktatás. Most ismét csak visszatérnek a régi szokáshoz. A szegény mamáknak korábban kell felkelni, mert a kis discipulusoknak 8 órára a teremben kell lenniök.

— **Berlin iskoláinak száma**. A legujabb statisztikai kimutatás szerint a berlini el. községi iskolák száma 137.

— **Szegény gyermekek felruházására** Pécs sz. kir. város közönsége a mult évben ismét 1600 frtnyi összeget fordított, mely összeghez a Pécsi takarékpénztár 200 frttal járult.

TARTALOM. A statisztika és még valami *Tasnádi Invere*.

— **A felnöttek oktatása a magyar beszéd elsajátítása érdekében.** *Fazakas József*. — **Az iskolai egészségtan köréből.** *Dr. Bartók István*. — **A népszerűségről.** *Czuczai János*. — **A mesékről.** *Boér Miklós*. — **Szemle: A gyermekek közös étkezése Londonban.** *Anglia és Wales oktatásügyi állapota 1883-ban* *Irodalom. E rovatunkról.* *Rieger Invere*. — **Vegyesek.**